

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

understand the essence of the events that began to take place in March 2014 both in Crimea and later in the east and south of Ukraine.

Conclusions from the country's experience of waging a "hybrid war" are offered, which, according to the authors, are extremely necessary to implement in the further development of the state, namely in the strengthening of the defense capability and information security sector.

The facts obtained during the "hybrid war" of distortion of real information by the mass media of the Russian Federation, its distortion or fabricated facts (the so-called fakes) must be brought to the world community. After all, knowledgeable means armed. What the enemy media did in the east of Ukraine and in Crimea is repeated in Syria, and in the case of the exposure of GRU agents of the Ministry of Defense of the Russian Federation after the poisoning of double agent V. Skripal and his daughter in the United Kingdom, etc.

In addition, the presented material makes it clear what the state of Ukraine will face after the de-occupation of certain areas of the Donetsk and Luhansk regions and the Autonomous Republic of Crimea, namely the distorted worldview of people who continue to be under the influence of anti-Ukrainian and anti-Western propaganda and the so-called greatness. "Russian world". Accordingly, already today we must have clear tactics and strategies for the psychological rehabilitation of people in the temporarily occupied territories after their deoccupation.

Key words: *information-psychological operation, stages of psychological processing, mass media, imperial policy, hybrid war.*

Андрій Криськов

доцент, доктор історичних наук, завідувач кафедрую українознавства та філософії Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя

РПЦ В УКРАЇНІ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Гібридна агресія здійснюється переважно в невійськовій сфері. Вона здійснюється не стільки з метою захоплення території, скільки заради встановлення контролю над настроями й думками громадян держави, що стала жертвою агресії. Один із найвпливовіших геостратегів США Збігнєв Бжезінський свого часу наголошував, що якщо домінуюча в країні церква більш ніж на 20% контролюється ззовні, то про незалежність цієї країни не може йти мови. Номінально православна українська держава перебуває у ситуації, коли

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

майже 70% її православних осередків знаходяться у юрисдикції УПЦ МП (структури, підпорядкованої РПЦ), яка дотримується ідеології «русского мира», заперечує існування України як нації-держави і розглядає її як країну (не державу) Малоросію в межах «русскої православної цивілізації», де провідну роль відведено російській федерації.

Російська федерація обрала імперську модель політичної/цивілізаційної ідентичності, повернулася до традицій періоду царської та/або більшовицької росії. Модель опирається на відому тріаду Сергія Уварова «самодержавство, православ'я, народність», у якій московському православ'ю відводиться роль «державного православ'я». Така модель державно-церковних відносин передбачає пряме підпорядкування церкви державі. Де факто можна говорити про пряме залучення ідеології РПЦ у політичній сфері, про використання структур РПЦ (в Україні – структур УПЦ МП) для поширення доктрини «русского міра». Так, патріарх Кіріл постійно називає «русский мир» окремою цивілізацією, до якої зараховує росіян, білорусів та українців, а також і неслов'янські народи, якщо вони сприймають основи «русского мира».

Україна виглядає головною мішенню впливу Кремля, котрий використовує у своїх інтересах РПЦ і її настоятеля Кіріла. Це й дивно, адже УПЦ МП є найбільшою складовою РПЦ. Кіріл не тільки наносив Україні «пастирські візити» в період з 2009 до 2014 року, але й енергійно протидіяв спробам створити ПЦУ. Для цього використовувалися як елементи власне церковного впливу, так і інструментарій православних організацій, які насправді були проросійськими.

Після анексії Криму і початку війни «пастирська активність» патріарха РПЦ суттєво зменшилася. Зміна настоятеля УПЦ МП (місце померлого у 2014 р. Володимира зайняв митрополит Онуфрій, який швидко отримав статус політичної фігури через публічну відмову вшанувати вставанням пам'ять загиблих в АТО громадян України) показала, що боротьба за душі і настрої українців не припинилася.

Власне кажучи, РПЦ використовувалася як інструмент колоніальної влади для денационалізації корінного населення України фактично від 1686 р. Нагадаємо, від хрещення Русі київський митрополит мав своєрідні умови першості з певними правами, владою, привілеями. До Київської митрополії входило 10 єпархій, які визнавали владу київського митрополита. Входження Київської митрополії до складу Московського патріархату у 1686 р. визначило підпорядкування українських церковних інституцій російській світській і церковній владі. Після 1686 р. межі митрополичої області були зведені до єпархіяльної.

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

Привілеєм київського митрополита був і пошанований титул, який відображав його реальну церковну, канонічну владу. Після ліквідації інституту гетьманства Петром I був ліквідований і титул київського митрополита: Варлаам Ванатович (1722-1730) був висвячений вже як архієпископ, а не митрополит Київський. Уряд намагався цим підкреслити, що Київська митрополія є ординарною єпархією РПЦ. Окремі єпархії в Україні було переведено в безпосереднє підпорядкування синодів РПЦ. Так в Україні з'явилася Російська Церква як інструмент колоніальної влади для денационалізації населення України (позбавлення народу своїх національних особливостей, зокрема мови, культури, релігії тощо).

За радянських часів російська і радянська великодержавна й імперська ідентичності зливалися воедино. Відтак радянський режим намагався нівелювати не лише українську суб'єктність, але й монополізувати духовну сферу України на користь російської ідентичності. Зокрема, в повоєнний час у Москві формувалася не лише партійно-державна політика, але й офіційна церковна позиція: в Україні було дозволено функціонувати лише Екзархату РПЦ в Україні. Натомість УГКЦ УАПЦ були заборонені.

З розпадом срср і падінням комунізму РПЦ, єпископат, клір і миряни зробили ставку на відновлення дорадянської практики відносин між церквою та державою. Відтак РПЦ набула якості державної церкви, потужного соціального інституту, який відіграє вагомую роль у внутрішній і зовнішній (як провідник експансіоністської політики в культурно-ідеологічній сфері) політиці рф. За президентства Б. Єльцина держава звернулася за підтримкою до РПЦ для легітимізації історичної наступності авторитарних російських традицій державної влади (у преамбулі закону рф «Про свободу совісті та про релігійні об'єднання» від 26 вересня 1997 р. визнано особливу роль православ'я в історії росії, в становленні і розвитку її духовності і культури). Керівництво РПЦ було безпосередньо причетним до формування моделі режиму в.путіна, а їхні спільні наміри щодо сакралізації «російської національної ідентичності», «православної цивілізації» тощо стали одним із провідних чинників, які посилили в країні авторитарні тенденції, забезпечили владі суспільну підтримку. Фактично РПЦ набула статусу «державної церкви», створила із владою політичний альянс, заснований на ідеї винятковості росії, її історичної місії щодо домінування над Євразією.

РПЦ є одним із суб'єктів російсько-української війни. Офіційна москва потужно використовує інформаційно-пропагандистський ресурс РПЦ для ретрансляції і утвердження антиукраїнського, імперсько-ідеологічного контенту «русского міра» на території України. Упродовж тривалого часу в інформаційному просторі через релігійну практику РПЦ

Релігійний чинник та його використання у сучасній гібридній війні

КРУГЛИЙ СТІЛ-ДИСКУСІЯ

просувала в Україні геополітичну доктрину «русскій мір», спрямовану на розмивання національної і громадянської ідентичності українців («слов'яни», «православні»), заперечення існування Української держави («південні і західні руські землі», складник «Святої Русі»), що відкривало шлях до її поглинання РФ.

Література

1. Магда Є. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ: КАЛАМАР, 2017. 268 с.
2. Нагорна Л. «Війни ідентичностей»: сценарії і ризики // URL: [https:// ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nahorna_viiny.pdf](https://ipriend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/nahorna_viiny.pdf)
3. Ніцой А. Війна і мир національних ідентичностей // URL: [https:// uain.press/articles/vijna-i-myr-natsionalnyh-identychnostej – 1094374](https://uain.press/articles/vijna-i-myr-natsionalnyh-identychnostej-1094374)
4. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В.П. Горбуліна. Харків: Фоліо, 2017. 496 с.

Олександр Саган

професор, доктор філософських наук, завідувач відділенням релігієзнавства Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАНУ

МОСКОВСЬКИЙ ПАТРІАРХАТ ЯК СКЛАДОВА НИНІШНЬОЇ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ПРОТИ УКРАЇНИ: ІДЕОЛОГІЧНИЙ ТА ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ДІЯЛЬНОСТІ

Основні тези:

1. Московський патріархат ще із початку 90-х років минулого століття активно включився у політичну діяльність, передусім у сфері організації роботи російської діаспори. Зокрема у 1993 р. Російська ПЦ виступила ініціатором заснування постійно діючого Всесвітнього російського народного собору. Цю міжнародну громадську організацію очолив Московський патріарх. Діяльність Собору і стала одним із базових чинників формування нині добре відомої доктрини – різновиду давньої доктрини «Москва – третій Рим». Доктрина «русского міра» була взята В.Путіним для відпрацювання і на рівні державних органів. У березні-травні 2022 р. понад 1,5 тис. визначних богословів та теологів світу охарактеризували доктрину «русскій мір» як новітню православну етнофілетичну єресь. Проте керівництво чи навіть пересічний клір УПЦ МП не зробив жодних спроб засудити